

Лютянська Н. І.,
аспірант

Чорноморського державного університету імені Петра Могили

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ КОНФЛІКТОГЕННОЇ СИТУАЦІЇ МІЖЕТНІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В АНГЛОМОВНОМУ МАС-МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ: КОМУНІКАТИВНИЙ І ДИСКУРСИВНИЙ АСПЕКТИ

Анотація. Стаття присвячена розгляду конфліктогенної ситуації міжетнічної взаємодії в межах комунікативного й дискурсивного аспектів. Увага приділяється вивченню комунікативних невдач і їх різновидів. Крім того, досліджуються статусно-ситуативні характеристики комунікантів, умови, за яких відбувається спілкування, та його способи. Вищезазначені параметри ситуації міжетнічної взаємодії вивчаються в тісному зв'язку із соціокультурною інформацією.

Ключові слова: конфліктогенна ситуація, міжетнічна взаємодія, мас-медійний дискурс, комунікативний, дискурсивний.

Постановка проблеми. У сучасному глобалізованому світі процес комунікації ускладнюється, коли відбувається між представниками різних етносів і культур. Результатом процесу комунікативної діяльності є певна ситуація, яка визначаються як фрагмент об'єктивно існуючої реальності, частиною якої може бути й вербальна дія [1, с. 25]. Ситуація складається з подій, які, у свою чергу, включають у себе дії [2, с. 41], об'єднані між собою просторово-часовими, каузальними та іншими зв'язками [3, с. 205; 4, с. 325], відображає певний світ речей [5, с. 23].

Комунікативна ж ситуація має діалогічну модель, складниками якої є комуніканти (тобто учасники), текст або повідомлення як знаковий посередник, інтеріоризоване буття й семіотичний універсум культури, у які занурені адресат, адресант і текст [6, с. 144–156]. Ситуація трактується з різних позицій: когнітивної (В.Г. Гак), комунікативної (Ф.С. Бацевич, Г.Б. Філімонова) та дискурсивної (В.І. Карасик).

Актуальність дослідження зумовлена недостатністю вивчення ситуації міжетнічної взаємодії й особливостей її вербалізації в англomовному мас-медійному дискурсі.

Метою статті є розгляд конфліктогенної ситуації міжетнічної взаємодії в двох аспектах (комунікативному та дискурсивному) на матеріалі англomовного мас-медійного дискурсу. Важливим є визначення особливостей, характерних для відповідного типу ситуації в англomовному мас-медійному дискурсі. В останньому передається інформація не лише про події із життя місцевої спільноти, а й про події із життя різних країн та етносів, що їх населяють. У нашому випадку інформація стосується життя мультикультурного суспільства Великої Британії й Сполучених Штатів Америки, оскільки мас-медійний дискурс передає увесь набір суб'єктивних, соціокультурних смислів, що є специфічним для окремої нації [7, с. 12].

Виклад основного матеріалу дослідження. За умов, коли учасниками процесу комунікації є представники різних етнічних груп, можливим є виникнення конфліктних ситуацій. Конфлікт визначаємо як актуалізовану суперечність і протистояння

цінностей, установок, мотивів сторін, учасників комунікативної ситуації [8, с. 114], при цьому одна зі сторін, свідомо або не свідомо завдає шкоду іншій, яка вживає відповідних заходів [9].

Предметом міжособистісного конфлікту є певна проблема, що об'єктивно існує або ж уявна. Наприклад, проблема влади та проблема першості. Об'єктом конфлікту є будь-який конкретний елемент матеріального світу або соціальної реальності, що здатний бути точкою перетину особистих або групових інтересів різних суб'єктів, які прагнуть його контролювати [10, с. 13].

Непорозуміння, що виникають між комунікантами в процесі спілкування, призводять до виникнення комунікативних невдач. Останні визначаються як збій у спілкуванні через повне або часткове нерозуміння комунікантами мовленнєвого повідомлення [11, с. 34].

Для британського мас-медійного дискурсу характерними є комунікативні невдачі мовного та лінгвокогнітивного характеру [12, с. 67]. При цьому комунікативні невдачі мовного характеру діляться на ті, що виникають з боку мовця й з боку слухача, відповідно. Комунікативні невдачі мовного характеру пов'язані з використанням вербальних засобів комунікації. Наприклад, *Nigel Farage has sparked an angry reaction from Britain's Muslim community today by suggesting the rising levels of public concern over immigration are partly to do with a "fifth column" of Muslims who want to form a "fifth column" and "kill us"*.

Mr Farage, speaking during an interview with former equality and human rights commissioner Trevor Phillips for Channel 4, said: "I think perhaps one of the reasons the polls show an increasing level of concern is because people do see a fifth column living within our country, who hate us and want to kill us" [13]. У вищезазначеному уривку йдеться про реакцію громади мусульман і правозахисників щодо висловлювання одного з політиків. Він висловив припущення про побоювання місцевого населення щодо збільшення кількості мусульман у країні. Крім того, він зазначив, що ці мусульмани ненавидять місцеве населення та хочуть його знищити. Ад'єктивне словосполучення *fifth column* і словосполучення *hate us* і *kill us* політика спричинили виникнення комунікативної невдачі з боку мовця.

Нижченаведений уривок є прикладом комунікативної невдачі лінгвокогнітивного характеру, що спричинена відмінностями в картинах світу комунікантів, сформованими різними національними культурами: *A senior immigration judge has been forced to resign after making a racial slur about a female Asian crime victim.*

Richard Hollingworth, 63, was presiding at Preston magistrates on 30 October, when he told the court: "With a name like Patel, and her ethnic background, she won't be working anywhere important".

The judge had asked for the victim of the harassment case he was hearing, Deepa Patel, 22, to attend court so that he could sentence that afternoon [14]. Згідно з уривком, суддя дозволив собі некоректне висловлювання щодо фігурантки справи, котра походить із Азії. Судді не сподобалося ім'я жінки, що є характерним для країни її походження. Коментар судді *With a name like Patel, and her ethnic background* і спричинив виникнення комунікативної невдачі під час процесу взаємодії.

Комунікативні невдачі в американському мас-медійному дискурсі спричинені відмінностями в картинах світу, що сформовані різними національними культурами комунікантів. Тобто, вони мають лінгвокогнітивний характер [15, с. 67].

In a recording first obtained by TMZ, Los Angeles Clippers owner Donald Sterling chastised his then-girlfriend, V. Stiviano, who is herself of both African-American and Mexican descent, for bringing African-American guests to games, and posting photos of herself with people of color, including Magic Johnson, to her Instagram account. "It bothers me a lot that you want to broadcast that you're associating with black people. Do you have to?" Sterling complains [16]. У вищенаведеному уривку висловлювання власника баскетбольної команди щодо друзів своєї дівчини спричинили комунікативну невдачу, оскільки вони є представниками різних культур і рас.

Згідно з дослідниками [17, с. 241], для вивчення ситуації спілкування, а в нашому випадку – конфліктогенної ситуації міжетнічної взаємодії в мас-медійному дискурсі, необхідно враховувати такі категорії: статусно-рольові та ситуативно-комунікативні характеристики учасників комунікації; умови, за яких відбувається спілкування, організацію спілкування й способи спілкування. Варто зазначити, що зміни умов спілкування можуть спричинити зміни параметрів і характеристик дискурсу загалом.

Наприклад, нижченаведений уривок повідомляє про конфлікт, що стався між працівниками супермаркету та його керівництвом. Працівникам відмовили в наданні відпустки на час посту в мусульман: *A married couple claim they were victimised at work due to their religious beliefs after being refused holidays during the Muslim holy month of Ramadan.*

Donna Tunkara, 32, and husband Yassin, 31, say they suffered discrimination, harassment, victimisation and constructive dismissal after bosses at the Portrack Lane warehouse in Stockton-on-Tees of supermarket giant Morrisons turned down holiday requests in 2012 [18].

У цьому випадку учасниками ситуації є ображені працівники (сімейна пара) і керівництво закладу. Процес спілкування відбувається під час судового засідання (умови спілкування). Його метою є покарання керівництва за несправедливі дії щодо працівників і дискримінаційне ставлення до них (організація спілкування). Мета досягається шляхом подання позову та його розгляду в судовій установі (спосіб спілкування):

A tribunal held at Teesside Magistrates' Court yesterday heard evidence from Mrs Tunkara, who says her holiday request for the last 10 days of fasting during Ramadan was turned down unfairly [19].

Відповідно, якщо змінити один із параметрів такої ситуації міжетнічної взаємодії, буде змінено й характеристики дискурсу. При цьому під час аналізу конфліктогенної ситуації міжетнічної взаємодії в англійському мас-медійному дискурсі варто враховувати й соціокультурну інформацію, необхідну для розуміння процесу спілкування. У цьому випадку йдеться

про однакові робочі умови для представників різних етносів і релігій у Великій Британії. Вони мають дотримуватися робочого графіка, який прийнятий у всій країні. Вищезазначений конфлікт є одним із випадків боротьби за культурно-релігійні права мігрантів у вищезгаданій країні.

В іншому ж уривку йдеться про федерального суддю (статус комуніканта), який надсилав електронні листи (спосіб спілкування) з образами представникам національних меншин і окремих релігій (організація процесу спілкування):

The former jurist, Richard F. Cebull, sent emails to personal and professional contacts that showed disdain for blacks, American Indians, Hispanics, women, certain religious faiths and liberal political leaders...

The Ninth Circuit council issued Mr. Cebull a public reprimand; ordered that no new cases be assigned to him for 180 days; ordered him to undergo training on judicial ethics, racial awareness and elimination of bias; and ordered him to issue a second apology that would acknowledge "the breadth of his behavior" [20].

Якщо буде змінено хоча б один із параметрів цієї ситуації міжетнічної взаємодії, будуть змінені й характеристики дискурсу загалом. При цьому під час вивчення конфліктогенної ситуації міжетнічної взаємодії в мас-медійному дискурсі необхідно враховувати й соціокультурну інформацію, що передається. У цьому випадку зневажливе ставлення до представників інших етносів і релігій у Сполучених Штатах є неприйнятним, особливо для чиновників і держслужбовців.

Висновки. Отже, для конфліктогенної ситуації міжетнічної взаємодії в комунікативному аспекті важливим є дослідження причин, що призводять до непорозуміння між комунікантами. До них належать і комунікативні невдачі. При цьому конфліктогенна ситуація міжетнічної взаємодії в дискурсивному аспекті передбачає вивчення учасників спілкування, їхніх соціальних і ситуативних ролей. Необхідним є вивчення умов, за яких відбувається спілкування, та способу спілкування. Крім того, вищезазначені положення мають досліджуватися в тісному зв'язку із соціокультурною інформацією, що передається завдяки мас-медійному дискурсу.

Перспективою подальших досліджень є розгляд конфліктогенної ситуації міжетнічної взаємодії в когнітивному аспекті, оскільки важливим є вивчення когнітивних структур, що містять інформацію про взаємодію між представниками різних етносів.

Література:

1. Семенюк О.А. Основи теорії мовної комунікації : [навч. посіб.] / О.А. Семенюк, В.Ю. Парашук. – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 240 с.
2. Багумян О.В. Текстова ситуація «соціальний захист»: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі різностильових англійських текстів) : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / О.В. Багумян. – К., 2004. – 248 с.
3. Дикарева С.С. Когнитивное моделирование диалога: стереотипные сценарии и «борьба чувств» / С.С. Дикарева // Система і структура східнослов'янських мов. – К. : Знання України, 2004. – С. 202–209.
4. Фомина А.Ю. Когнитивный механизм «включение» как основа конструирования события / А.Ю. Фомина // Международный конгресс по когнитивной лингвистике. – Тамбов : Изд-во ТГУ, 2006. – С. 325–327.
5. Дмитриева Л.Ф. Знаковая природа предложения и когнитивный аспект общения / Л.Ф. Дмитриева, М.В. Слепухина // Вестник МГЛУ. Серия 1 «Филология». – 2002. – № 9. – С. 21–24.
6. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / О.О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.

7. Рождественская Н.В. Дискурс как высшая единица коммуникативного акта / Н.В. Рождественская // Вісник Запорізького державного університету. Серія «Філологічні науки (мовознавство)». – 2002. – № 1. – С. 10–15.
8. Волкова О.С. Коммуникативная ситуация «конфликт»: стратегии развития и прагматингвистические характеристики / О.С. Волкова // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. – 2008. – № 73-1. – С. 114–120.
9. Гулакова И.И. Коммуникативные стратегии и тактики речевого поведения в конфликтной ситуации общения : дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01, 10.02.19 / И.И. Гулакова. – Орел, 2004. – 152 с.
10. Баландина Н.А. Дискурс переговоров в англоязычной деловой коммуникации : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Н.А. Баландина. – Волгоград, 2004. – 20 с.
11. Славова Л.Л. Типологія комунікативних невдач (на матеріалі сучасного англійського мовлення) : [монографія] / Л.Л. Славова. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – 107 с.
12. Див. пос. 11.
13. Nigel Farage: Some Muslims want to kill us // The Independent. – 12 March 2015. – [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/nigel-farage-some-muslims-want-to-kill-us-10103203.html>.
14. Immigration judge Richard Hollingworth forced to resign after racial slur: 'With a name like Patel, she won't be working anywhere important' // The Independent. – 7 December 2014. – [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/immigration-judge-richard-hollingworth-forced-to-resign-after-racial-slur-with-a-name-like-patel-she-wont-be-working-anywhere-important-9909070.html>.
15. Див. пос. 11.
16. Clippers owner Don Sterling's racist rants raise issues of players' rights // The Washington Post. – 28 April 2014. – [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.washingtonpost.com/news/act-four/wp/2014/04/28/clippers-owner-don-sterlings-racist-rants-raise-issues-of-players-rights/>.
17. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс : [монография] / В.И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
18. Muslim couple claim they were victimized by Morrisons after they were refused holiday during Ramadan // The Daily Mail. – 2 April 2014. – [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2595159/Muslim-couple-claim-victimised-Morrisons-refused-holiday-Ramadan.html#ixzz2xkVtToWQ>.
19. Див. пос. 18.
20. Judge sent hundreds of e-mails showing bias // The New York Times. – 18 January 2014. – [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.nytimes.com/2014/01/19/us/judge-sent-hundreds-of-emails-showing-bias.html?_r=0.
21. Гак В.Г. Языковые преобразования / В.Г. Гак. – М. : Языки русской культуры, 1998. – 768 с.
22. Бацевич Ф.С. Основы комунікативної лінгвістики / Ф.С. Бацевич. – 2-ге вид., доп. – К. : Видавничий центр «Академія», 2009. – 376 с.
23. Филимонова Г.Б. Детерминированность высказывания коммуникативной ситуацией / Г.Б. Филимонова // Вестник МГЛУ. Серия 1 «Филология». – 2002. – № 9. – С. 38–44.

Лютянская Н. И. Особенности воссоздания конфликтотенной ситуации межэтнического взаимодействия в англоязычном масс-медийном дискурсе: коммуникативный и дискурсивный аспекты

Аннотация. Статья посвящена изучению конфликтотенной ситуации межэтнического взаимодействия в пределах коммуникативного и дискурсивного аспектов. Внимание уделяется изучению коммуникативных неудач, а также их разновидностей. Кроме того, исследуются статусно-ситуативные характеристики коммуникантов, условия, при которых происходит общение, и его способы. Вышеупомянутые параметры ситуации межэтнического взаимодействия изучаются в тесной связи с социокультурной информацией.

Ключевые слова: конфликтотенная ситуация, межэтническое взаимодействие, масс-медийный дискурс, коммуникативный, дискурсивный.

Lutyanska N. Peculiarities of representing conflict situation of interethnic interaction in the English media discourse: communicative and discursive aspects

Summary. The present article deals with the conflict situation of interethnic interaction within two aspects, communicative and discursive ones. Communication breakdowns and their subtypes have been analyzed. Situational peculiarities of the participants are considered, and besides that, conditions of the interaction and its modes are investigated. The above mentioned factors are studied in close relation to social and cultural information.

Key words: conflict situation, interethnic interaction, media discourse, communicative, discursive.